

Zacepetalo je spet. Mali je prisopihal ter skočil na očeta, ki ga je v loku dvignil visoko nad glavo. Tako ga je za trenutek obdržal z iztegnjenimi, napetimi laktmi.

Klemen je čakal že pod smrekami v senci, oče in sinko sta stala višje vsa v solncu in smehu in dobri volji. Že dolgo, dolgo ni bilo očetu tako blago v notranjosti.

Ko je postavil sinka na tla, ga je cvrknil mimo ušes: »Priden, veš!« Pokazal je proti Klemenu. »Da te ne bo zares vzел.«

Sinko je zaskočil majhno groblje ter od tam zakričal na vse grlo za odhajajočima: »Ne boš me vzел! Ne boš me ne!«

Še enkrat se je Klemen okrenil: »Te bom pa kupil!«

»Jaa! Figo! — Figo, figo!«

Odmevalo je po celem gozdu za onima dvema, ki sta se oba otroško smehljala.

Ta smeh je bil nov klic za Klemena: misel in volja in sklep za dom in družino.

Hipoma je ves ozdravel. Zdelo se mu je, da se vrača kot nekdanji stranjski fant skozi lepo Čenčarevino domov... (Dalje prih.)

Manca Komanova:

Na Gorenjskem je lušno.

(Dalje.)

Krst. V hiši, kjer pričakujejo novorojenca, se že vnaprej vse poskrbi, kar je treba glede krsta. Pripravljeno je že takozvano »krstno oblačilce«, izgotovljeno iz bele tkanine in prepleteno s svilenimi trakovi, modre ali pa rdeče barve. Tudi se mora pripraviti bel, z rudečim blagom podložen čipkast prt, s katerim se krščenec na poti v cerkev čezinčez pokrije.

Tudi botri so že vsaj par tednov preje naprošeni. Ta posel, ki velja za časten, opravijo navadno sosedje, ponajvečkrat mož in žena, ali pa tudi bližnji sorodniki. V slučaju, da bi bil kdo proščen za botra, a bi se temu odrekel, si nakoplje hudo, dosmrtno zamero ali celo sovraštvo.

Naprošena botra neseta novorojenca h krstu drugi, ali vsaj tretji dan. Iz hiš, ki stoje zraven cerkve, gredo v cerkev peš. Ako pa je hiša oddaljena od cerkve le par streljajev, se peljejo v cerkev z vozom, kar je vse nekam bolj imenitno.

Pri krstu dobi prvorojenec skoro vedno očetovo ime, ako pa je deklica, jo krstijo na ime njene matere. Poznejši otroci dobe imena raznih stricev in tet. Nenavadnih, tujih ali modernih imen Gorenjec nima rad v svoji družini.

Oseba, kateri je bilo včasih težko dobiti svojemu otroku botrov, je bila nezakonska mati. Vse jo je zaničevalo in vsakdo si je smatral za nekaj poniževalnega, da bi kumoval njenemu, četudi povsem nedolžnemu otroku. Zato pa nezakonske matere tudi niso hotele nadlegovati ljudi s takimi prošnjami, nego so dale nekaj drobiža cerkveniku, ki je potem kar sam zastopal botre. Danes so ti predsodki večinoma preminuli in tudi za nezakonske črvičke se vedno najdejo botri.

Tudi so si nekdam gotovi župniki in kaplani lastili precej grobo pravico, da so v znak nekega zaničevanja dajali nezakonskim ubožcem razna tuja in nenavadna imena. Na misel mi hodi stara potovka Jera, ki je svoj čas posedovala del lesene kočje v moji rodni vasi. Okrog nje smo se kaj radi zbirali otroci. Saj nam je znala povedati toliko zanimivega. Pripovedovala nam je tudi dolgo pesem o nezakonskem otroku, katere pa takrat seveda nismo popolnoma razumeli. A dobro so mi še v spominu iz tiste pesmi naslednje vrstice:

»... to je biv en revše na svet',
ki ni mogu ne h mater', ne h očet',
Mat' že mrtva leži,
očeta pa imov ni.
Sosedje so ga špotval',
otroc' so se ga ogibal'.
Fajmošter, ki so mu imena dajal',
so mu prečuden ime zbral',
da bi se zmed useh spoznov,
je bil njegov patron le-ta svet' Gov. (Gal).«

No, dandanes tega ni več in sedaj tudi nezakonsko dete dobi ime, kakršno po naročilu njegove matere predlagajo botri.

Ako otrok pri krstu joka, je dobro znamenje, da bo zdrav, krepak, vesel in bo dolgo živel. Zato je umljivo, da botri kar nič ne skušajo tešiti malega kričača, češ: le zacvili, le, se boš pa pozneje tem raje smejal!

Ko je cerkveni obred končan, krenejo botri v bližnjo gostilno na »botrinjo« in pijo na otrokovo zdravje. Ta navada je stara in splošno ukoreninjena. Ko bi se na primer botri s krščencem podali iz cerkve naravnost domov, to bi se jim po ljudskem mnenju zdelo nekam čudno in takoj bi ta ali oni zašepetal proti sosedu: »Kaj pa je to? Ali jim res tako slaba prede, da niti za botrinjo nimajo več?«

Vendar pa je zadnja leta ta botrinja zelo zmerena, kar je prav in lepo. Pred leti pa so se žal, često dogajali slučaji, da so se botri, zlasti oni, ki so bili udani pijači, na botrinjah do cela upijanili. Naj

navedem en slučaj, katerega mi je večkrat omenila moja pokojna mati. Dogodil se je za časa njene zgodnje mladosti.

Pri neki hiši — vas in imena lahko zamolčim, saj že davno počivajo vsi pod zeleno rušo — so se napravljali z novorojencem v cerkev. Ker pa je botra nenadoma obolela, so določili, da jo bo nadomestovala vaška babica, ki je res takoj vzela dete v naročje in se odpeljala z botrom v cerkev. Ker pa sta oba, boter in babica zelo rada pogledala v kozarec, sta se oba na botrinji upijanila do popolne onemoglosti. Šele pozno zvečer sta se odpravila domov. Nekako sredi pota veli babica ustaviti in stopi z voza. Boter nekaj časa čaka, toda ker babice le predolgo ni, pa sladkoginjeni boter polagoma zaspi v vozu. Med tem je začelo deževati in lilo je kakor iz škafa. Ker pa je vkljub nalivu boter kar naprej spal, se je to čakanje začelo preneumno zdeti celo samemu konju, ki je na lastno odgovornost potegnill voz in trdno spečega botra pripeljal srečno domov.

Hišnega gospodarja, detetovega očeta, se je polotil smrten strah, ko je ugledal botra v takem stanju in — samega. Zgrabil ga je in stresel, da je zaropotal ves koleselj:

»Pijanec grdi, kje imaš mojega otroka? Povej hitro, če ne, te zadavim!«

Boter je zastokal, neumno pogledal in se jel drgniti po čelu. A med tem je že priletela krog njegovih ušes močna klofuta, ki je pijanca toliko iztreznila, da je takoj vedel povedati, na katerem kraju je babica z otrokom stopila z voza.

Nesrečni oče je pustil pijanega botra, konja in voz na dežju ter bežal na označeni kraj. Tam je začel žvižgati in klicati babico. Kmalu je začul z neke njive, kjer je rastle gosta pšenica, čudno javkanje. Kakor strela je bežal za glasom in skoro nato našel na tleh čepečo babico s krščenčkom v naročju. Oba sta bila seveda do kože premočena. Babica ga je začela prositi, da »če je človek božji, naj jo pelje do voza, ker ga sama ne more najti«. Toda on ji iztrga dete iz rok, zgrabi — seveda ne preveč ljubeznivo — pijano žensko za vrat, trešči jo z njive na cesto ter zakriči:

»Od tu boš že znala domov, če pa ostaneš tu, škode ne bo nobene!«

Kmalu nato je bilo dete srečno doma in toplo preoblečeno. Tudi babica je prikolovratila domov. Čudno pri vsem tem pa je bilo to, da se niti na novorojencu, niti na babici niso pojavile posledice onega nesrečnega večera.

No, te vrste slučaj — vsaj upamo tako — je bil seveda edini. Tem češče se je pa dogajalo, da se je na botrinjah popivalo čez mero ter si s tem kvarilo zdravje in zapravljalo težko prisluženi denar. A

kakor sem že omenila, se je ta nelepa in škodljiva razvada zadnja leta skoro do cela odpravila. Danes opravijo botrinjo s par kozarci vina in še to le vsled pravde, katero smo podedovali po svojih dedih.

Tisti dan, ko je dete krščeno, pošljejo botri detetovi materi »pogačo«. Pod imenom pogača je mišljena velika štruca belega, na mleku umešenega kruha, gotovo število jajec, nekaj zrnate kave, cvrtja in ena kokoš ali petelin. Hišni očka pa preskrbi vederce vina, s katerim se potem krepi mlada mati. Ker pa Gorenjke na splošno niso udane vinu, zato otročnica vino pošteno deli s svojim možem.

Osmi dan po porodu gre mati — ako je že dovolj krepka seveda — z detetom v cerkev. Otroka ji nese babica. Tam prisostvuje sv. maši in ob užgani sveči prosi božjega blagoslova sebi in otroku.

Pogreb. Kadar se v hiši pripeti žalosten slučaj smrti, se mora najprej ustaviti stenska ura, ki nemo kaže kropilcem čas pokojnikove smrti. Nadalje se iz sobe, kjer ima biti pokojnik razpostavljen na mrtvaškem odru, odstrani ogledalo, ker se mrličev obraz nikakor ne sme videti v ogledalu. Kdor bi gledal v zrcalu obraz mrliča, bi se mu znalo pripetiti — tako namreč pravijo — da bi mrličeva bledica ščasoma prešla na njegov obraz. Noseče žene pa sploh ne smejo gledati mrliča, vsaj dolgo časa ne, ker je istotako nevarnost, da bi potem dete dobilo preveč bled obrazek.

Ko je bolnik izdihnil dušo, ga svoji popolnoma prepuste svojim sosedom. Sosedje ga umijejo in preoblečejo, sosedje ga polože v krsto ter ga postavijo na mrtvaški oder. Pri dekletu opravljajo ta posel njene tovarišice, pri fantu fantje, pri ženi žene in pri možu možje.

Krsta in pregrinjalo čez mrtvaški oder sta, ali popolnoma bela, kar se rabi za neoženjene, ali pa popolnoma črna, kar velja za zakonce. Druge barve za krsto in oder pri nas ne poznamo.

Dekle, pa če umrje tudi v visoki starosti, je na mrtvaškem odru oblečena vedno v belo obleko. Lase ima razpuščene po ramenih, na glavo ji pa polože venec iz suhih rož. Žene, fante in može pa oblečejo v najlepšo praznično obleko, na barvo se ne gleda veliko.

Mrliču sklenejo roki na prsih kakor k molitvi. Med prste mu vtaknejo sveto razpelo, okrog rok ovijejo rožni venec, pod roke pa polože zaprto mašno knjigo. Fantje in dekleta imajo med prsti poleg križa tudi cvet bele lilije. Ako se slučaj smrti pripeti v času, ko ni mogoče dobiti naravnega cveta bele lilije, se mora preskrbeti ponarejen cvet.

Od rok pa tja doli do nog oblože mrliča čez in čez s svetimi podobnicami. Noge mu obujejo ali samo v bele nogavice, ali pa tudi v nalašč zato kupljene čevlje.

Ob odru, pa naj si bo mrlič tega ali onega spola, samec ali zakonski, postavijo celo serijo cvetočih rož v lončkih, katere za to priliko zelo radi posodijo vsi oni vaščani, ki imajo cvetoče rože. Poleg rož stoje goreče sveče. Sveče so štiri, šest ali tudi več, kakoršne so pač imovinske razmere pri hiši.

Nad mrličevo glavo polože kos lepo zganjenega belega platna (naličje), s katerim mu potem, preden se krsta zapre, pokrijejo obraz. To platno je bolj važno nego vse drugo, kajti na sodnji dan, ko bo vstal pokojnik od mrtvih, bo ta košček platna edina obleka, s katero bo pokrtil svojo nagoto.

Ob koncu nog na lesenem stojalu stoji sv. razpelo ali podoba Matere božje. Na vsaki strani te podobe je skledica, napolnjena z blagoslovljeno vodo. V skledicah je vejica pušpana, s katero posetniki pokrope pokojnika.

Ako dobi pokojnik, bodisi od domačih, od sorodnikov ali od sosedov kak mrtvaški venec, ga obesijo na steno, pred pogrebom ga pa pritrdijo na zaprto krsto. Ako je vencev več, jih neso mali dečki pred krsto. Vendar je poslednje zelo redko, ker Gorenjec ni posebno dovzeten za mrtvaške vence, češ: to je baharija, ki rajniku nič ne koristi. Mnogo raje daruje za sv. mašo.

Ko je pokojnik položen na oder, se pokliče »čuvar«, ki ima nalogo čuti ves čas prav do pogreba poleg mrliča in se z besedami »Bog plačaj« zahvaliti vsakemu, ki pride kropit in molit za rajnega. Ta čuvar — pri ženskah je čuvarica — dobi za čas svoje službe potrebno hrano in še nekaj malega v denarju. Ta posel opravljajo navadno revni in stari ljudje.

Pokojnika pridejo kropit prav vsi vaščani. Kdor bi tega ne storil, bi mu smrtno zamerili ne le pokojnikovi ljudje, nego tudi sosedje. So slučaji, da radi kake morebitne razprtije sosed ne obiše sosedu celo leto, toda pri smrtnem slučaju je vsa jeza proč in prav ta sosed je navadno eden prvih, ki prihiti k drugemu, pokropi mrliča in izreče preostalim svoje sožalje.

Pokojnika hodijo kropit čez dan stari ljudje in otroci, zvečer pa odrasla mladina, ki rada potem v družbi posedi do polnoči ali celo dalj časa. Domači imajo te kropilce radi, ker jim krajšajo čas. Zato pripravijo na mizo poln krožnik tobaka, da si fantje in med njimi mlajši možje natlačijo in naščejo pipe. V gotovih presledkih jih čuvar opomni na molitev. In tedaj brez obotavljanja molijo skupno nekaj očenašev za pokojnikovo dušo. Po molitvi začno spet kramljati in tudi katero zapoje. Te pesmi so pobožne vsebine ali pa take, ki so za to priliko prikladne. Na primer:

»Kadar jaz umrla bom,
venček lep imela bom...«

ali pa:

»Pomlad že prišla bo,
tebe na svet' ne bo... itd.

Dokler je razpostavljen mrlič, počiva v hiši vse delo, kakor na praznik ali nedeljo. Tudi posli vršijo v tem slučaju samo najnujnejša opravila.

V tem je treba vse oskrbeti za pogreb, ki je ali »veliki pogreb« ali »mali pogreb«. Veliki pogreb je mišljen tako, da se med sosedi povabita od vsake hiše po dva, ki se naj udeležita pogreba. Tudi za pokop se naročita dva duhovnika. Če se pa vrši mali pogreb, tedaj zadostuje od vsake hiše le po eden pogrebec in se istotako tudi za pokop naroči samo en duhovnik. Velike pogrebe imajo gospodarji, gospodinje in sploh člani premožnejših hiš. Z malimi pogrebi pa spravljajo otroke in revnejše vaščane.

Kakor povsod na deželi, tako tudi pri nas mrliča nosijo na pokopališče. Nosači so izključno le moški in sicer nosijo neoženjene fantje, zakonce pa možje. Pri pogrebu neoženjenih imajo nosači pri-pete na prsih bele šopke.

Pogrebi odraslih se vrše po pretežni večeni dopoldne, da je mogoče opraviti obenem tudi črno mašo za pokojnika. Krsto neso v cerkev in jo postavijo na tla, kjer ostane do konca maše, kateri prisostvujejo vsi pogrebci. Po maši se izvrši pokop.

Po pokopu se zbero vsi udeleženci pogreba na pokojnikovem domu, kjer se vrši pogrebščina ali »sedmina«. Beseda sedmina pride od tega, ker se je včasih opravljala črna maša šele sedmi dan po pokojnikovi smrti. Po tej maši pa se je šele obhajala pogrebščina, ki so jo vsled tega nazivali sedmino.

